וְהָא הָאִידָּנָא דְּלָא קָעָבְדִינַן הָכִי – והרי בזמנינו שאין עושים כן, ולא כותבים בשטר מאוחר 'איחרנוהו וכתבנוהו', וגם לא כותבים שובר סתם ללא זמן כדי שיבטל את כחו של השטר המאוחר, מדוע מכשירים שטר חוב מאוחר ואין חוששים שיגבה המלוה בשטרו על ידי הזמן הכתוב בשטר שהוא לאחר כתיבת השובר.

אָמַר לֵיהּ, רַבָּנַן תַּקְּנוּנִי תַּקָּנוֹנֵי – חכמים תיקנו את התקנות האמורות לעיל, מַאן דְּעָבִיד, עָבִיד – מי שעושה כן, מציל את עצמו מחשש הפסד, ואילו מַאן דְּלָא עָבִיד, אִיהוּ הוּא דְּאַפְסִיד אַנַפְשֵׁיהּ – הוא שמפסיד לעצמו בהנהגתו, ואין לבטל את ההלכה מחמתו.

הגמרא מביאה דין נוסף בכתיבת הזמן שבשטרות: אָמַר לְהוּ רָבָא בַּר רַב שִׁילָא, לְהַנְהוּ כָּתְבֵי שְׁטָרָא אַקְנְיָאתָא – לאותם סופרים הכותבים שטרות על דבר הנעשה בקנין, כגון מתנה או מכירה, כִּי כָּתְבִיתוּ – כשאתם כותבים שְׁטָרֵי אַקְנְיָאתָא אלו, אִי יָדְעִיתוּ יוֹמָא דְּקִנְיֵתוּ בֵּיהּ – אם אתם זוכרים באיזה יום עשיתם את הקנין, כְּתְבוּ בְּשטרכם את אותו היום, ולא את יום כתיבת השטר, שיש לחשוש שמא לאחר אותו קנין מכר או נתן הבעלים הראשונים את הקרקע לאדם אחר שלא כדין, שהרי כבר מכרה או נתנה לזה, ועליכם לכתוב את זמן הקנין כדי שיובל הראשון להוכיח שהוא קדם לו.

וְאִי לָא – אם אינכם זוכרים, אף אם אתם משערים באיזה יום היה הקנין אין לכם לכתוב לפי אומדן הדעת, אלא כְּתְבוּ יוֹמָא דְּקַיְימִיתוּ בֵּיהּ – כתבו את היום שבו אתם עומדים בעת כתיבת השטר, ולא תאריך הקודם לזמן זה, אף שבודאי הקנין קדם לו ואין בכך משום הפסד, כִּי הֵיכִי דְּלָא מִתְחֲזֵי כְּשַׁקְרָא – כדי שלא יראה הדבר כשקר אם לא היה הקנין באמת באותו יום.

הגמרא מביאה דין נוסף שטעמו הוא משום 'מיחזי כשיקרא': אָמַר לְהוּ רַב לְפַפְּרֵיהּ – לסופרים שלו, וְכֵן אָמַר לְהוּ רַב הוּנָא לְפַפְּרֵיהּ, כִּי קַיְימִיתוּ בְּשִׁילֵי – כשאתם נמצאים בעיר 'שילי' וכותבים שם שטר, בין בשטר מתנה, מקח או הלואה, ובין בזכרון עדות שאתם כותבים, כְּתְבוּ שהשטר נכתב בְּשִׁילֵי, וְאַף עַל גַּב דִּמְסָרָן לְכוּ מֵילֵי בְּהֵינֵי – אף שענינו של השטר שעליו אתם מעידים היה בעיר 'הינני', וכן להיפך, כִּי קַיְימִיתוּ בְּהֵינֵי, כְּתְבוּ בְּהֵינֵי, וְאַף עַל גַּב דִּמְסָרָן לְכוּ מֵילֵי בְּשִׁילֵי, שאם לא כן נראה הדבר כשקר.

רבא אומר הלכה נוספת בכתיבת שטרות: אָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּנָקְטִי שְׁטָרָא בַּר מְאָה זוּזֵי – מלוה המחזיק בידו שטר חוב על סך מאה זוז, וְאָמַר לעדים, שַׁוְּויהּ נִיהֲלֵי תְּרֵי בְּנֵי חַמְשִׁין חַמְשִׁין – עשו לי במקום שטר זה, שני שטרות של חמשים חמשים זוז, וחיתמו בהם, כדי שכשיפרע לי הלוה חמשים אחזיר לו אחד מהשטרות, ולא אצטרך לכתוב שובר, לָא מְשַׁוְּינַן לְהוּ – אין עושים לו דבר זה שלא מדעת הלוה, אף שידוע לנו שלא פרעו.

מבאר רבא: מַאי טַעְמָא, כיון דְּעָבְדִי רַבָּנַן מִילְּתָא – עשו חכמים תקנה זו, שלא ישתנה השטר מכפי שהיה בתחילה, שזהו דבר דְּנִיחָא לֵיהּ לְמָלְוֶה, וְנִיחָא לֵיהּ לְלוֶה – שהוא נח וטוב גם למלוה וגם ללוה, נִיחָא לֵיהּ לְמַלְוֶה שיהיה לו שטר אחד, כְּדֵי שֶׁיָּכוֹל לְפוֹרְעוֹ – שיכריחנו לפרוע את כל החוב, כלומר, אם יפרע לו הלוה חמשים ויכתוב לו המלוה שובר ידאג הלוה שמא יאבד שוברו, ויזדרז לפרוע את החמשים הנותרים, אבל אם יהיו שני שטרות וכשיפרענו הלוה חמשים יחזיר לו המלוה שטר אחד, לא ימהר לפרוע את החמשים הנותרים. וְכֵן נִיחָא לְלוֶה בתקנה זו, כִּי הֵיכִי דְּנִיפַּגֵּם שְׁטָרֵיהּ – כדי שכשיפרע חמשים יהיה השטר שביד המלוה 'פגום', כלומר שטר שאף המלוה מודה שהוא פרוע במקצת, ובשטר כזה אין המלוה גובה את השאר ללא שבועה.

דין נוסף בענין זה: וְאָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּנָקְטִי תְּרֵי שְׁטָרֵי בְּנֵי חַמְשִׁין חַמְשִׁין – מלוה המחזיק בידו שני שטרות של חמשים זוז על לוה אחד, וְאָמַר, שַׁוְּינוּ נִיהֲלִי חַד בַּר מְאָה – עשו לי במקומו שטר אחד על מאה, לָא מְשַׁוְּינַן לֵיהּ – אין עושים כדבריו שלא מרצון הלוה. והטעם לכך, כיון דְּעָבוּד רַבָּנַן מִילְּתָא דְּנִיחָא לֵיהּ לְמַלְוֶה, וְנִיחָא לֵיהּ לְלוֶה. נִיחָא לֵיהּ לְמַלְוֶה שיהיו בידו שני שטרות של חמשים, כִּי הֵיכִי דְּלָא נִיפַּגּוּם שְׁטָרֵיהּ, וְנִיחָא לֵיהּ לְלוֶה, כֵּדֵי שֶׁאם יפרענו חמשים לֹא יָכוֹל אותו המלוה לְפוֹרְעוֹ את השאר בכך שיחשוש הלוה שיאבד שוברו, אלא ישאר בידו המלוה רק שטר אחד על חמשים.

דין נוסף באותו ענין: אָמַר רַב אַשִׁי, הַאי מַאן דְּנָקְטִי שְׁטָרָא בַּר מְאָה זוּזֵי, וְאָמַר, שַׁוְּונְהִי נִיהֲלִי חַד בַּר חַמְשִׁין – כתבו לי במקומו שטר אחר על חמשים זוז בלבד, כיון שכבר פרע לי הלוה חמשים, לָא מְשַׁוְּינַן לֵיהּ – אין עושים כדבריו שלא מדעת הלוה, מַאי טַעְמָא, אַמְרִינַן, שמא הַאי – לוה זה, מִיפְּרַע פַּרְעֵיהּ – כבר פרע לו שטר זה, וכשפרעו אָמַר לֵיהּ הלוה הַב לִי שְׁטָרַאי – השב לי את שטר החוב, וְאָמַר לֵיהּ המלוה, אִירְכַּס לִי – אבד לי שטר החוב, וְכָתְבִית לֵיהּ תַּבְרָא – וכתב לו המלוה שובר, וכתב בו שהוא נכתב על שטר חוב של מאה זוז, ואם נעשה כדבריו ונחליף לו את השטר בשטר של חמשים, יש לחשוש דְּמַפֵּיק לֵיהּ הַאי – יוציא המלוה את השטר החדש, וְאָמַר לֵיהּ ללוה, אמנם מוכח מהשובר שפרעת לי שטר של מאה זוז, אך הַאי – שטר זה שבידי, אַחֲרִינָא הוּא – שטר אחר הוא, שהרי הוא כתוב על סך חמשים זוז, ויגבה ממנו שלא כדין, לכן אין מחליפים למלוה את השטר שלא מדעת הלוה.

משנה

תחילת המשנה עוסקת בחלוקת ירושה: שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, וְהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן בירושה בִּירוּשָׁה בית מֵרַחְיָן, וּבֵית הַבַּד – מקום שבו מוציאים את השמן מהזיתים, הדין הוא כך, אִם עָשָׂאן אביהם לְשָׂכָר – להשכירם לאחרים ולהרויח ממון, אף הבנים משכירים אותו, וְהַשָּׂכָר לְאֶמְצַע – לשני האחים יחד. אך אִם עָשָׂאן אביהם לְעַצְמוֹ – לשימוש בני הבית, חֲרֵי הֶעָשִׁיר משתמש במרחץ לצרכו ולצורך עבדיו, ובבית הבד כדי לסחוט את זיתיו, וְאוֹמֵר לֶעָנִי בדרך שחוק, קַח לְךָ עֲבָדִים וְרַחֲצוּ בַּמֶּרְחָץ, קַח לְךָ זֵיתִים וּבֹא וַעֲשֵׂה בְּבֵית הַבַּד, כלומר, הרי אין לך במה להשתמש בדברים אלו, ואין העני יכול להשכיר את המרחץ ובית הבד לאחרים, אלא הם נשארים כפי שעשאם אביהם, לשימוש בני הבית בלבד.

חלק זה של משנתינו עוסק בכתיבת שטר על אדם, בזמן שיש באותה עיר אדם נוסף ששמו כשמו: שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ גרים בְּעִיר אַחַת, שֵׁם הָאֶחָד יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, וְכֵן שֵׁם הָאַחֵר יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, אֵין שניהם יְכוֹלִין לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה, כלומר, אם אחד מהם מוציא שטר חוב שכתוב בו שיוסף בן שמעון לוה מיוסף בן שמעון מעות, אינו יכול לגבות בו, וכטעם שיבואר בגמרא (קעג:). וְלֹא אדם אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן – על אחד מהם, שְׁטַר חוֹב, כיון שכל אחד מהם יכול לטעון שלא הוא היה הלוה, אלא חבירו, ששמו כשמו.

דין נוסף: אִם נִמְצָא לְאֶחָד בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שובר שנכתב בו 'שְׁטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן פָּרוּעַ', הדין הוא שֶׁשְּׁטָרוֹת שְׁנֵיהֶן נחשבים כִּפְרוּעִין, ובגמרא יבואר באיזה אופן עוסק דין זה.

המשנה מבארת את התקנה שיש בכתיבת שטר על בני אדם אלו ששמותיהם שוים: כֵּיצַד יַעֲשׂוּ, אם רצונם לכתוב שטר באופן המועיל, יְשַׁלֵּשׁוּ – יכתבו בשטר דור שלישי, שזה יכתוב יוסף בן שמעון בן יעקב, וחבירו יכתוב יוסף בן שמעון בן נפתלי, ונדע על שם מי נכתב השטר. וְאִם הָיוּ מְשׁוּלָּשִׁין – שגם שמות אבות אבותיהם שוים, יִכְתְּבוּ סִימָן, כגון יוסף בן שמעון שהוא נמוך, וְאִם הָיוּ מְסוּמָּנִין – שהיו סימניהם שוים, יִכְתְּבוּ כֹּהֵן – אם היה אחד מהם כהן, יכתבו זאת בשטר, וכך נדע על מי נכתב השטר:

גמרא

הגמרא מבארת את ההלכה בענין שטר שלא נכתב בו בכלל שם המלוה: הָהוּא שְׁטָרָא דְּנָפַק לְבֵי דִינָא דְּרַב הוּנָא – מעשה בשטר חוב שיצא בבית דינו של רב הונא, דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ – שנכתב בו כך, 'אֲנִי פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי, לְוֵיתִי מָנֶה מִמְּךָ', ולא התפרש בו מי הוא המלוה, והאדם שהחזיק בשטר טען שהוא המלוה, ואמר שלא נכתב שמו בשטר כיון שמסרו לידו וכתב בו 'ממך', והמשמעות היא שלוה מאותו אדם המוחזק בשטר.

אָמַר רַב הוּנָא, אין המחזיק יכול לגבות בשטר זה, כיון שלשון 'מְמָךְ' יכולה להתפרש כלפי כל אדם שבעולם, **וְאָפִילּוּ מֵרֵישׁ גָּלוּתָא** – מראש הגולה, **וְאָפִילּוּ מִשָּׁבוּר מַלְכָּא** – מלך פרס, ואף שאדם זה מחזיק בשטר אין זו ראיה שהוא היה המלוה, שהרי יתכן שנפל השטר מהמלוה האמיתי, ואדם זה מצאו.

אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לִרְבָה, פּוֹק עַיֵּין בָּהּ – צא ועיין בהלכה זו, **דִּלְאוּרְתָא, בָּעֵי לָהּ רַב הוּנָא מִינָּךְ** – כיון שבערב ישאל אותך רב הונא שאלה זו כדי לבדוק אם תדע מה להשיב. **נָפַק, דַּיֵּק וְאַשְׁכַּח** – יצא רבה ודקדק במשניות ובברייתות, ומצא ברייתא זו שניתן ללמוד ממנה את ההלכה בנידון זה, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **גֵּט** אשה, **שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חתימות עֵדִים, וְאֵין בּוֹ** – לא נכתב בו זְמַן כתיבת הגט, **אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, אִם כָּתוּב בּוֹ 'נִרְשְׁתִּיהָ הַיּוֹם', אַף שלא כתוב איזה** יום, הגט **כָּשֵׁר. אַלְמָא** – מוכח מדברי אבא שאול, שלשון 'הַיּוֹם', **'הַהוּא יוֹמָא דְּנָפֵיק בֵּיהּ מַשְׁמַע** – משמעותה שעל אותו יום שיצא הגט בבית דין מעידים העדים, **וְהָכָא נַמִּי** – גם כאן, בשטר שכתוב בו 'לויתי ממך', יש לפרש שלשון **'מְמָךְ', מֵהַהוּא גַּבְרָא דְּנָפֵיק מִתּוּתֵי יָדֵיהּ מַשְׁמַע** – משמעותה שלוה מאותו אדם שמחזיק את השטר בידו, **וכאילו** התפרש שמו בשטר, **ושלא כדברי רב הונא** החושש שנכתב השטר עבור אדם אחר, ונפל ממנו, ומצאו זה שמוציאו עתה.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרבה, וְדִלְמָא – שמא נדחה את ראייתך מהברייתא, ונאמר שאבא שאול שאומר שדי בכתיבת 'גרשתיה היום', אין זה מחמת שמשמעות הלשון היא שנכתב ביום הגירושין וכאילו יש בו זמן, אלא באמת בדיעבד אין צריך זמן, כיון שכתיבת הזמן בגט היא מתקנת חכמים כדי שידעו מתי התגרשה, ואילו **אַבָּא שָׁאוּל [אלעזר] (אֶלְעָזָר) בְּרַבִּי** – הוא סובר, **דְּאָמַר** רבי אלעזר, **עֲדֵי מְסִירָה בָּרְחֵי** – עדי מסירת הגט הם הכורתים בין הבעל לאשה, ועדי המסירה הם שיעידו על זמן הגירושין ואין צורך לכותבו בגט, ומה שאמר אבא שאול שגט שאין בו זמן פסול היינו כיון שחוששים שמא כוונתו שתתגרש רק לאחר זמן, ואילו כשכתוב 'היום' מוכח שכוונתו שתתגרש מיד, **אֲבָל הָכָא** – כאן, לגבי שטר שכתוב בו 'ממך', **לֵיחוּשׁ לְנָפְלָה** – שמא יש לחשוש שנכתב השטר עבור אדם אחר, ונפל ממנו, ומצאו אדם זה התובע בו עתה לפנינו, וכחששו של רב הונא.

אָמַר לֵיהּ רבה, **לְנָפְלָה לֹא חַיְישִׁינַן** – אין חוששים שמא נפל שטר כשר מיד אדם, כיון שבני אדם זהירים בשמירת שטרותיהם (יבמות קטז.), ולכן כשבא אדם לפנינו ותובע בשטר שבידו, מסתבר שנכתב עבורו ולא שנפל מאחר ומצאו.

רבה מביא ראיה לדבריו, שאין חוששים לנפילה. אומר רבה: **וּמְנָא תֵּימְרָא** – ומנין אני לומד **דְּלֹא חַיְישִׁינַן לְנָפְלָה, דְּתַנַּן** במשנתינו (ע"א), **שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, שֵׁם הָאֶחָד יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, וְשֵׁם הָאַחֵר** גם כן **יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה, וְלֹא אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׁטַר חוֹב**, ומשמע שרק עליהם אי אפשר להוציא שטר חוב, **הָא** – אבל **הֵם עַל אֲחֵרִים, יְכוֹלִין**, וכל אחד מהם המוציא שטר שכתוב בו שאדם פלוני לוה מיוסף בן שמעון, גובה בו, **וְלִבְאוּרֵה קַשְׁיָא, אַמַּאי** – מדוע המוציאו גובה בו, **לֵיחוּשׁ לְנָפְלָה** – נחשוש שמא שטר זה נכתב עבור יוסף בן שמעון האחר, ונפל ממנו השטר ומצאו זה, **אֶלָּא לַאו שְׁמַע מִינָּה** – בודאי מוכח ממשנתינו **דלְנָפְלָה לֹא חַיְישִׁינַן**, ומסתבר שנכתב השטר עבור המחזיק בו.

הגמרא מבארת מה ישיב אביי על ראיה זו. אומרת הגמרא: **וְאַבַּיֵי** החושש לנפילה יתרץ, שאמנם מוכח מהמשנה **שלְנָפְלָה דְּחַד לֹא חַיְישִׁינַן** – אין חוששים שנפל שטר מאדם מסוים ששמו יוסף בן שמעון ומצאו דווקא אדם זה ששמו גם כן יוסף בן שמעון, ולכן יכול המחזיק בשטר כזה לגבות בו, אבל **לְנָפְלָה דְּרַבִּים חַיְישִׁינַן** – יש לחשוש לנפילת שטר שכל אדם יכול לאבדו וכל אדם שימצאנו יוכל להשתמש בו, כגון שטר שכתוב בו 'ממך', ואין גובים בשטר כזה, מחשש לנפילה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תמוז, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ וכו' הרשב"צ שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מבלי הוראת זמן כתיבתו,

הנה לפי דעתי נכון הדבר מה שיש ברצונו לעשות אפטאָוועך געשעפט, וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש: די וועלט זאגט, אז ווען מען קען ניט ארונטער דארף מען אריבער, און איך זאג, אז מ'דארף לכתחילה אריבער. והשי"ת בטח ישלח לו הצלחה, געבן א סך גשמיות וכת"ר יעשה מהגשמיות רוחניות.

מוסג"פ מכתב למר ניומאן שי' עם מעטפה השייכת אליו, וכבינתו יעשה אם ימסור לו המכתב בעצמו או שישלח לו ע"י הפוסטה.

ליום מלאות ארבע עשרה שנה לבנו שמעון שי', אביע ברכותי שיהי' ירא שמים חסיד ולמדן, וכת"ר וזוגי שי' ירוו ממנו ומשאר ילידיהם שיחיו רב נחת ועונג.

בטח נתוועדו בימי חג הגאולה ונתעוררו להתחזקות בתורה ומצוות ומאור שבתורה, ות"ח אם יודיעני הפרטים שבזה.

בפ"ש כל החבורה שיחיו ובברכת הצלחה.